

Vsaka razčlemba leposlovnega dela naj teži k zaokroženi sodbi o ideološki in estetski vrednosti umetnostne izpovedi, torej k sintezi. Do nje se bomo dokopali, če bomo ugotovili, v kakšnem sorazmerju so v določenem leposlovnem sporočilu vsebinsko-idejne, čutno-doživljajske in oblikovno-izrazne prvine.

Da se izognemo metodični shematičnosti, razgibamo učnovzgojni proces in poživimo doživljajsko ter spoznavno dejavnost učencev, je priporočljivo pri razčlembi leposlovnih besedil menjavati metodične postopke in oblike dela; vselej pa je treba uporabiti take, ki izzivajo asociacije, čustva, misli in domišljijo učencev ter dajejo doživljajsko spoznavne možnosti; te omogočajo učencem globlje literarnozgodovinsko, literarnoteoretično in estetsko razumevanje leposlovnih del, hkrati pa širijo njihovo literarno kulturo.

Vera Remic-Jager  
Ljubljana

## OD BLIŽNJEGA K DALJNEMU

Četudi zajema pouk književnosti po nekaterih šolah predvsem obilico biografskih in bibliografskih podatkov, se le uveljavljajo še drugačne potrebe in prijemi. Nekoliko preveč pa je bojzani, da bi snov ostala neobdelana, in nekoliko premalo učiteljeve samoiniciativnosti, da bi začel graditi na tistem, kar bi utegnilo učenca ali dijaka najbolj zanimati. Že po pravilu na vseh stopnjah šol zmanjka časa za spoznavanje sočasnih (sodobnih) literarnih del, ker se učitelju po ustaljeni navadi zdi škoda le na hitro obdelati kake podatke iz preteklosti.

Spoznavanje literarnih dejstev pa je učinkovitejše, če si snov razporedimo tako, da zanesljivo zajema tudi sodobna prizadevanja. Ta so iz različnih vzrokov mladim bližja kot prenekateri časovno odmaknjeni, četudi stilno in idejno pomebni tokovi.

V osnovni šoli gremo dokaj mimo sodobne mladinske književnosti, čeprav so posamezna dela sicer zajeta v bralni krog značkarjev in obveznega čtiva. Knjižni trg postaja z mladinskimi deli čedalje bolj založen, učenci jih tudi bero, v šoli pa se morajo navadno premakniti v čisto drugačen svet, ki jim žal ostane dokaj tuj in neprivlačen. Iz izkušenj vem, da se razdaljo časovnih obdobij da učinkovito premostiti, če je učencem redno omogočeno govoriti o knjigi (a ne v obliki stereotipnih govornih vaj!!!), o priljubljenih pisateljih, o temah, ki učence privlačijo, ter o podobnem. Pri tem je pomembno, da damo strokovni in znanstveni knjigi prav tako pomembno mesto kot leposlovnim in da ne izvzemamo revialnega tiska, s katerim se šolar dnevno srečuje. V ta svet sega tudi film, gledališka predstava, glasbena tvornost in še kaj. S te točke je res do Jurčiča in Trubarja enako daleč kot od njiju do sedanjosti, toda pot je neverjetno lažja. Učenci se bolje vživljajo v že odmaknjeni čas, kot če jih zjasnega postavimo v sredo stvari in zahtevamo od njih zrel, osebni odnos do bistva literarnih pojavov v preteklosti. Tudi dijaka v srednji šoli zanimajo sodobni pojavi na vseh področjih umetnosti, še najmanj pa nemara poskrbimo za učence v gospodarstvu. Navadno jim ponavljamo snov v isti obliki, kot so jo bili prisiljeni spoznavati že v osnovni šoli.

Razgovor o sodobnih pojavih v umetnosti in kulturi seveda ne sme biti zgolj slučajen ali občasen. Učitelj si mora glede na značilnosti razreda zamisliti tak način dela, da bodo o teh pojavih lahko v šoli razpravljali vse leto in se asociativno — naj gre že za podobnosti, razlike ali za živa nasprotja — vračali k njim tudi iz geografsko in časovno najbolj oddaljene literarne klasike.

Berta Golob  
RTV v Ljubljani

## MEDMET KOT KOMUNIKACIJA Z MLADINSKO KNJIŽEVNOSTJO

Takole je v Osnovah učnih načrtov za srednje šole napisano: Učence je treba prepričati, da jim je tudi teoretično obvladanje slovenske slovnice in pravopisnih norm potrebno za razumevanje strokovne in umetniške literature, kakor tudi drugih občil za

splošne kulturne informacije ali občasno vzgojo, *zlasti pa nepogrešljivo za pravilno in lepo ustno in pisno izražanje*. Slovnica *ne sme biti sama sebi namen*. V prejšnjem stavku se začenjajo težave. Največkrat obravnavamo slovnico odtrgano od leposlovnih tekstov in življenja, ki teži v prakso. Obravnavamo jo tako, kot nam narekuje njen sistem.

V 4. razredu srednje šole obravnavamo nepregibne besedne vrste. Posebej sem se zamislil ob medmetu. Pred menoj je več slovnici.

Prva razdeljuje medmete na razpoloženske, velelne in posnemalne. Dodana je vaja, v kateri naj učenec v nekaj stavkih z vzkliki in nagovori poveča nazornost in poglobi občutje. Sledijo kratka vprašanja za povratno informacijo.

V drugi, starejši slovnici, je tako pomembni besedni vrsti in izraznemu sredstvu namenjenih le nekaj stavkov s petimi primeri.

V tretji, najnovejši slovnici, je medmet kot nepregibna beseda vrsta najbolj temeljito obdelan. Razdeljen je prav tako na razpoloženske, velelne in onomatopoejske medmete. Pred Vajami je tudi stavek: Medmeti se pogosto rabijo v čustveno razgibanem pogovoru, zlasti v otroški govorici. So odlično ponazorovalno sredstvo, ki našo govorico primerno oživlja in jo dela slikovito in prvotno. V Vajah so zopet vprašanja za povratno informacijo in razvrščanje medmetov v tri osnovne skupine. Žal tudi v tej slovnici med vajami ni vprašanj, kdo je medmete v prozi in poeziji že uporabljal.

Če takšnih vprašanj ni v slovnici, se kaj rado zgodi, da je jezikovni pouk ločen od literature.

Kako obravnavajo medmet tuje slovnice?

Adela Žgur: Nemška slovnica — str. 143: Razlikuje nepravilne in pravilne medmete. Označuje jih za besede, ki izražajo več občutja kot prave besede. In nič več!

C. E. Eckersley und J. M. Eckersley Comprehensive English Grammar for foreign students — str. 315: Razdeljuje interjekcije v interjekcije in vzklike. Navaja Hamleta ('O all you host of heaven! O earth!') in Juliusa Caesarja ('O Julius Caesar, thou art mighty yet!').

J. M. Puljkin: Učebnik ruskega jezika dlja inoancev — str. 423, 424: Medmeti so besede, ki izražajo čustva in pobude. K medmetom sodijo tudi onomatopoejski izrazi. Vaja: Preberite stavke, pokažite medmete in povejte, kaj izražajo.

Nikjer torej ni opozarjanja, da so medmeti dejansko najbolj živ in sestavni del otrokove govorice in poezije. Tudi globljih povezav z mladinskim pesništvom ni nikjer opaziti. Naštevaje medmetov je formalistično, zato pusto in dolgočasno.

Razmišljanje o obravnavi medmeta ni namenjeno samo tej nepregibni besedni vrsti, ampak večji funkcionalnosti pri pouku nepregibnih besednih vrst. Res pa je, da medmet kar ponuja povezavo z mladinsko književnostjo, klasično in sodobno.

Živost, neposrednost, aktualnost in neprimerno večji interes dijakov lahko dosežemo z drugače zgrajeno uro jezika in ustrezno drugače zgrajeno slovnico.

Za uvod sem si izbral N. Grafenauerja zbirko Pedenjped.

Dijakom sem prebral pesem Tika — Taka. Zadnjo kitico (Dolgi Miha, griza tanka, / po številčnici koraka, / z nogo bije brez prestanka: / tika — taka, tika — taka.) smo si napisali.

Ni bilo težko povezati zbirko Pedenjped z Levstikovo mladinsko pesmijo Pedenjčlovek — laketbrada.

Nato smo si ogledali še Pavčkovo Čenčarijo in izpisali nekaj medmetov iz Medvedove uspavanke (brunda, gunda) in Slovesa od Čenčarije (din don, din don — Odhaja iz Čenčarije žlobudrasti Anton). Potreben je bil še namig na znani cicifuj, fej in fuj, Župančičev medmet, ki ga radi sprejemajo otroci in odrasli.

Uvodu je sledil pogovor o otroški govoricu, prvinskem otrokovem izrazu. Če je ta ritmično ubran, je pesem.

Dijaki so se razdelili v tri skupine in v vsaki so v stavkih izluščili primere za razpoloženske (I. skupina), veledne (II. skupina) in onomatopoejske medmete. Tretja je bila številčno najmočnejša.

Skupinam sem nato razdelil več zbirk mladinskih pesnikov in jim določil iskanje medmetov.

Ni treba posebej naglašati, da je bilo v razredu izredno delovno vzdušje, ki je doseglo vrh, ko so predstavniki treh skupin poročali o vrstah medmetov.

Skupno smo potem na tablo in v zvezke zapisali devet izbranih stavkov z medmeti.

Aplikacijo medmeta smo uporabili tudi v domači vaji. Dijaki so si sami izbrali pesniško zbirko. (Nekdo je dodal: »Kaj pa Franca izpod klanca?« »Da, tudi to uporabite!« sem odvrnil.)

Dogovorili smo se, da bomo nekaj govornih vaj posvetili mladinski književnosti. Tako bomo vsaj obrisno spoznali mladinsko književnost, ki je v srednjih šolah največkrat mačehovsko obravnavana. Dokaz za to so tudi šolska berila, ki mladinske prozne sestavke in poezijo zanemarjajo. Menda smo prepričani, da je čudoviti otrokov svet poezije namenjen le njemu. Mimogrede se pri obravnavi medmeta lahko dotaknemo zakonitosti otrokovega duševnega razvoja.

Obravnavava medmeta, ki je povezana z mladinsko književnostjo, je zanimiva. Učenčev horizont se razširi tudi v to smer. Medmeta pa ne kaže povezovati le z otrokovo govoricu, ampak tudi z govoricu odraslih. Dr. Toporišič je v slovnici za 4. razred gimnazije lepo napisal, da so medmeti odlično ponazorovalno sredstvo, ki našo govoricu primerno oživlja in jo dela slikovito in prvotno. Ne samo to: Jezik z medmeti je umetniški, tak, kot ga je oblikoval W. Shakespeare, pa naši umetniki Cankar, Murn, Župančič in še drugi.

V uvodu sem podčrtal stavek o lepem ustnem in pisnem izražanju. Zdi se, da jezik, obogaten z ustreznimi medmeti, zaživi, in tako pomaga ustvariti lepo, umetniško besedo. Seveda moramo ob primerih mladinske in druge književnosti iskati tudi medmete, ki so izraz našega, torej tudi učenčevega doživetja. Tudi to lahko uresničujemo s kratkimi vajami v šoli in s spisnimi sestavki za domačo vajo. Naš cilj ne more biti le pravilen, ampak tudi in predvsem lep jezik. Medmet je gotovo odličen element v mozaiku besedišča, je droben biser, ki včasih več pove kot formalistično oblikovan in nedoživet stavek.

Vinko Smajs  
Velenje

## Kulturnozgodovinske ekskurzije

### V POVIRJU TREH REK

(Nadaljevanje in konec)

V Vratcih na koroški in na Kokovem na italijanski strani prestopamo državno mejo med Avstrijo in Italijo.

Trbiž (ital. Tarvisio, nem. Tarvis) je v kotlini ležeče mesto, ki živi najbolj od svojega obmejnega položaja: po Ziljici se veže na sever, po Mangrškem Belem potoku na rateško razvodje na vzhod in čez razvodje pri Žabnicah na Kanalsko dolino na zahod.